

การศึกษาชั้นมูลฐาน

การศึกษานอกโรงเรียน

ปัจจุบันนักการศึกษาได้หันมาสนใจเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนมาก เนื่องจากเห็นว่า เป็นแนวทางที่สามารถจะช่วยแก้ปัญหา และช่วยส่งเสริมการศึกษาของประชาชนให้มีประสิทธิภาพและ คุณภาพยิ่งขึ้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงขอบเขตของคำว่า "การศึกษานอกโรงเรียน" ไว้ดังนี้

Philip H. Coombs ได้กล่าวว่า "การศึกษานอกโรงเรียนหมายถึงกิจกรรมการศึกษา ที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติ ไม่ว่ากิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหากหรือจัดเป็นส่วนสำคัญส่วน หนึ่งของกิจกรรมใหญ่ ๆ อื่น ๆ ที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนอย่างมีความมุ่งหมาย " 1

✓ W. Steen McCall ได้กล่าวว่า "การศึกษานอกโรงเรียนเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง มาก หมายถึง การศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน ๆ การเรียนรู้จากสื่อสารมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่และหน่วยพัฒนาต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว " 2

004326

¹ Philip H. Coombs, "Non - Formal Education for Rural Development : Strengthening Learning Opportunities for Children and Youth," Interim report prepared by the International Council for Educational Development, 1973.

² W. Steen McCall, " Non - Formal Education," (A Definition USAID : Washington, 1971.) (mimeographed).

ส่วน เกียรติชัย พงษ์พานิชย์ กล่าวถึงการศึกษาในระบบโรงเรียนไว้ว่า " เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดไว้ในกรอบระบบโรงเรียนปกติ โดยทั่วไปอาจจะดำเนินงานแยกหรือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์ที่จะสนองความต้องการและเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน " ¹

นอกจากนั้นคณะกรรมการที่ปรึกษาฝ่ายการศึกษานอกโรงเรียนของคณะปฏิวัติ ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษานอกโรงเรียนไว้เมื่อ พ.ศ. 2515 ว่า " หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไปและวิชาชีพ ให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ประกอบอาชีพ และทำหน้าที่เป็นพลเมืองให้ดีขึ้น " ²

จากแนวความคิดนี้เอง คณะเลขาธิการการประชุมสัมมนาการศึกษานอกโรงเรียนครั้งแรก ซึ่งจัดขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2516 จึงได้มีความเห็นว่า " คำนิยามต่าง ๆ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนได้ให้ไว้นั้นมีความสอดคล้องต่อกัน จึงพอสรุปได้ว่า การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายที่อยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติ " ³

จากนิยามต่าง ๆ นี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นว่า การศึกษานอกโรงเรียนมีความสำคัญมาก มีขอบเขตกว้างขวางคลุมไปถึงกลุ่มคนทุกกลุ่มอายุ ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่จริง ๆ ซึ่งสามารถสนองความต้องการ

¹ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, "ข้อพิจารณาความแตกต่างของการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ," คู่มือพิเศษ : การศึกษารูปนัย (ตุลาคม 2518) : 21 .

² กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการสัมมนาการศึกษานอกโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, 2517), หน้า 52.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

ของบุคคล 3 ประเภทคือ

1. ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน
2. ผู้ที่จบการศึกษาจากระบบโรงเรียนแล้ว ได้มีโอกาสหาความรู้และได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม โดยเฉพาะสำหรับการที่จะไปประกอบอาชีพ
3. สำหรับผู้ใหญ่ที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน¹

นอกจากนั้น การศึกษานอกโรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาในระบบโรงเรียน 3 ประการคือ

1. ช่วยเตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้พร้อมสำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education)
2. ช่วยเสริมประสบการณ์การเรียนรู้นอกหลักสูตรสำหรับเด็กในโรงเรียน
3. ช่วยดำเนินต่อผลงานการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนที่มีอายุมากและผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาต่อหรือเพิ่มเติมในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน²

ด้วยเหตุนี้เองการศึกษานอกโรงเรียนจึงมีขอบข่ายครอบคลุมถึงกิจกรรมทางการศึกษาอย่างกว้างขวาง ซึ่งกิจกรรมนั้นมีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. มีความตั้งใจจัด โดยมีความมุ่งหมายและมีระบบ
2. มีความตั้งใจจะให้เกิดการเรียนรู้อย่างหนึ่งอย่างใด

¹James R. Sheffield and Victor P.D. Jomaoh, Non-Formal Education in African Development. (New York : African-American Institute, 1972), p.41.

²การสัมมนา "การศึกษาเพื่อชีวิต" เอกสารประกอบการสัมมนาครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน - 2 ธันวาคม 2520 โรงแรมเอเชียพญา (พิมพ์โรเนียว).

3. เป็นกิจกรรมนอกเหนือที่จัดในระบบการศึกษาในโรงเรียน¹

ดังนั้นการศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องมีวิธีการจัดที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยพึงเล็งถึงความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม แต่ละท้องถิ่น การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสามารถแบ่งตามลักษณะงานได้ 3 ประเภทคือ

1. ประเภทที่จัดเป็นชั้นเรียน มีหลักสูตรกำหนดไว้แน่นอน เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นให้กับประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ ผู้ได้รับประกาศนียบัตรตามหลักสูตรนี้ มีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรจากโรงเรียนภาคปกติ ตัวอย่างโรงเรียนประเภทนี้ได้แก่ โรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญระดับต่าง ๆ

2. ประเภทที่จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น ๆ ประเภทนี้บางที่ก็จัดเป็นชั้นเรียน บางที่ก็จัดสอนเป็นกลุ่ม ๆ นอกชั้นเรียน เป็นหลักสูตรสั้น ๆ 5 - 10 ชั่วโมงบ้าง 100 - 150 ชั่วโมงบ้าง หรือเป็น 3 เดือนบ้าง 6 เดือนบ้าง หลักสูตรประเภทนี้มักจัดทำตามความต้องการของประชาชนเพื่อมุ่งสอนประชาชนเฉพาะเรื่อง ๆ ไป หลักสูตรอาจเขียนจากหน่วยงาน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กรมพัฒนาชุมชน กรมแรงงาน หรือเขียนขึ้นโดยท้องถิ่น แล้วเสนอมายังหน่วยงานที่จัด

3. ประเภทไม่เป็นชั้นเรียน มีคนเป็นจำนวนมากไม่มีโอกาสศึกษาแบบการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งสองประเภทที่กล่าว อาจเป็นเพราะไม่สนใจ ไม่มีเวลา หรือเพราะชั้นเรียนดังกล่าวอยู่ห่างไกล เวลาเรียนไม่เหมาะกับเวลาที่ตนจะเรียนได้ แต่ก็ยังอาจศึกษาหาความรู้ได้จากการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ ฟังคำอภิปราย สนทนากับเพื่อนบ้าน เป็นต้น²

¹ สมนึก ลิ้มทอง, ชาตรี อายุวัฒน์, การศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญทัศน์, 2518), หน้า 107 - 108.

² กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการสัมมนาการศึกษานอกโรงเรียน, หน้า 54.

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษานอกโรงเรียน นอกจากจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างการศึกษาในระบบโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นแล้ว ยังมีรูปแบบที่เป็นการศึกษาอันไม่รู้จักจบของประชากรแต่ละคนด้วย แนวทางในการสอนและการฝึกอบรมให้ประชาชนได้รับความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ สำหรับ การศึกษานอกโรงเรียนนั้น ได้มีผู้เชี่ยวชาญของ UNESCO เขียนรายงานไว้พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สอนให้อ่านออกเขียนได้ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ ขอนี้สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา จัดว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะยังมีประชากรอีกเป็นจำนวนมากที่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ การสอนให้รู้หนังสือ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในแง่ของทักษะในการเข้าใจ ทำให้สามารถทราบเรื่องต่าง ๆ ในสังคมจากสื่อมวลชน และจากแหล่งต่าง ๆ
2. สอนให้มีความรู้ในด้านอาชีพศึกษา เพื่อให้สามารถปรับปรุงงานอาชีพของตน หรือเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อการประกอบอาชีพ
3. ฝึกอบรมในวิชาชีพเพิ่มเติม ทำให้สามารถปรับตัวได้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่
4. ฝึกอบรมเพื่อรับกับพัฒนาการของบ้านเมือง เรื่องนี้นับว่าจำเป็นสำหรับทุกคน และเพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมืองโดยตรง การสอนให้รู้จักใช้แหล่งน้ำ รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติ รู้จักวิธีการทำงานแบบใหม่ เป็นต้น
5. ฝึกอบรมเพื่อให้เป็นพลเมืองดี ให้มีความรับผิดชอบทางการเมือง ให้รู้จักหน้าที่ที่พลเมืองทุกคนจะต้องปฏิบัติ เช่น การเสียภาษี การรักษาสम्บัติของสาธารณประโยชน์ เป็นต้น
6. ฝึกอบรมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม ตลอดจนสันตนาการ ซึ่งนอกจากจะเป็นการกลมเกลียวจิตใจแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพิ่มพูนพลังทั้งทางกายและทางใจให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น¹

---

¹Ananda, W.P. Guruge ; " The Concept of Life-Long Intregrated Education," from UNESCO, Life-Long Education, Asian Institute of Educational Planning and Administration, New Delhi, 1970.

การศึกษาออกโรงเรียนในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มในการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จะเห็นว่า การศึกษาออกโรงเรียนจะสามารถช่วยให้เกิดผลดีต่อการศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศต่าง ๆ ในแถบภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เช่น ประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

ดังเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่าตามประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนมาก ระบบการศึกษาภาคปกติของประเทศเหล่านั้นยังพัฒนาไม่สมบูรณ์เต็มที่ จึงเป็นเหตุให้เด็กและวัยรุ่นจำนวนมากไม่ยอมเข้าโรงเรียนเลย หรือต้องออกจากกลางคัน หรือจบเพียงชั้นประถมศึกษาแต่ไม่ได้อ่านต่อระดับมัธยมศึกษา นอกจากนั้นยังมีประชาชนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่เคยได้รับการศึกษาที่เป็นแบบแผนมาก่อน ส่วนใหญ่อ่านเขียนไม่ได้

ในประเทศเอเชียอาคเนย์ ปัญหาประชากรไม่รู้หนังสือและอ่านเขียนไม่ได้ นับเป็นสภาพการศึกษาที่เป็นปัญหาสำคัญที่มีความคล้ายคลึงกันของบรรดาประเทศในภูมิภาคนี้

ในประเทศอินโดนีเซีย ภายหลังจากประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ. 1945 รัฐบาลก็ได้ประกาศการรณรงค์ต่อต้านการไม่รู้หนังสือของประชาชน ในปี ค.ศ. 1971 จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือในอินโดนีเซียมีอยู่ถึง 40 % ของประชากรทั้งประเทศ ปัญหาสำคัญของอินโดนีเซียคือ ประเทศมีพื้นที่กว้างขวางและมีสภาพเป็นเกาะ มีประชากรเป็นชนพื้นเมืองหลายเผ่า และพูดภาษาแตกต่างกัน

ในประเทศมาเลเซียก็เช่นเดียวกับประเทศอินโดนีเซียที่ยังมีพลเมืองที่ไม่รู้หนังสืออีกมาก ประเทศมาเลเซียประกอบด้วยชน 3 เชื้อชาติ คือ มาเลเซีย จีน และอินเดีย จึงมีปัญหในเรื่องภาษาและความแตกต่างในพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ประเทศฟิลิปปินส์มีสภาพพื้นที่เป็นเกาะจำนวนมากมาย อยู่กระจัดกระจายกัน ในปี ค.ศ. 1948 มีประชากรที่ไม่รู้หนังสือถึง 40 % ในปี ค.ศ. 1960 จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือลดลงเหลือ 28 % และในปี ค.ศ. 1970 จำนวนประชากรที่ไม่รู้หนังสือเหลือเพียง 17 % เท่านั้น นับว่าประเทศฟิลิปปินส์ได้ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือของประชาชน อย่างไรก็ตามฟิลิปปินส์ก็ยังมีปัญหาเพียงเล็กน้อยในด้านการใช้ภาษาทางราชการและภาษาท้องถิ่น

ส่วนในประเทศสิงคโปร์ นับว่าเป็นประเทศเดียวในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการไม่รู้หนังสือของประชาชนมากนัก เนื่องจากเป็นประเทศเล็ก ๆ และประชาชนมีเศรษฐกิจดี ทำให้การศึกษาขั้นประถมศึกษาสามารถทำได้ดี และมีจำนวนผู้ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาสูงขึ้น ในปี ค.ศ. 1970 ประเทศสิงคโปร์มีประชากรไม่รู้หนังสืออยู่เพียง 27.8 % ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง และผู้สูงอายุ¹

ปัญหาสำคัญของประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหล่านี้ นอกจากสภาพความไม่รู้หนังสือของประชาชนแล้ว ก็ยังมีปัญหาในด้านการพัฒนาชนบท และการพัฒนาอาชีพ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตอาหารไคนอย ไม่พอกิน แต่มีอัตราการเกิดสูง ทำให้ต้องเฉลี่ยอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคที่มีอยู่อย่างจำกัดไปเลี้ยงปากเลี้ยงท้องคนที่เกิดเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ๆ ในแต่ละปี รวมทั้งยังมีโรคภัยไข้เจ็บรบกวนไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุข

องค์การ UNICEF ได้รายงานถึงสภาพของเด็กในประเทศกำลังพัฒนาว่า "ยังมีเด็กเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายที่ยังขาดบริการขั้นมูลฐาน อันเป็นปัจจัยจำเป็นเบื้องต้นแห่งชีวิต ในด้านอาหาร โภชนาการ น้ำสะอาด มาตรการอนามัย ความรับผิดชอบของผู้ครองเรือน การศึกษาเบื้องต้น และบริการสนับสนุนฐานะสตรี " 2

¹ Non - Formal Education Research Team, Beyond School Walls : A Study of Non - Formal Education in the SEMEO Region 1973 -1974, (Bangkok : SEMES, 1974), pp.54-62.

² องค์การ ยูนิเซฟ , " ปีเด็กสากล," (กรุงเทพมหานคร : องค์การยูนิเซฟ 2521), หน้า 2.

ถ้าหากได้พิจารณาให้ดีแล้ว แรงงานมนุษย์ในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายนั้นมีอยู่มากมาย และแรงงานเหล่านี้จะถูกนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ หากว่าแรงงานเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมให้เพิ่มผลทางเพิ่มพูนการผลิตให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะสามารถทำได้โดยการให้การศึกษานั้น

ด้วยสาเหตุดังกล่าว บรรดาประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนให้ขยายกว้างขวางขึ้นในประเทศของตน ดังนั้นสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEMES)¹ ได้จัดการสัมมนาเรื่อง Non - Formal Education ขึ้นที่ป็นัง ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 11 - 14 ตุลาคม 1971 การสัมมนาครั้งนี้ได้นิยามความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนว่า "หมายถึงประสบการณ์ทางการเรียนทั้งหมดที่อยู่นอกชั้นเรียนปกติ จะมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมกิจกรรมที่เป็นการจัดเพื่อการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งจัดดำเนินการโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทุกหน่วยงาน"²

ภายหลังการสัมมนา ก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานระหว่างชาติ (A National Liaison Committee) ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ระดับบริหารในสาขาต่าง ๆ ของประเทศสมาชิก ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เช่นในด้านการศึกษา การเกษตร การพัฒนาอาชีพ การสื่อสารมวลชน เป็นต้น คณะกรรมการนี้ร่วมกันสำรวจและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อวางแนวทางการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น สำหรับประเทศสมาชิกขององค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEMEO)³

¹ SEMES ย่อมาจาก South East Asian Ministers of Education Secretaries.

² กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการสัมมนาการศึกษานอกโรงเรียน, หน้า 18.

³ SEMEO ย่อมาจาก South East Asian Ministers of Education Organization.

การประชุมสรุปผลได้จัดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ในระหว่างวันที่ 13 - 17 พฤษภาคม 1974 ได้กำหนดโครงการและแผนงานการศึกษาออกโรงเรียนสำหรับประเทศในเอเชียอาคเนย์ โดยแบ่งแยกโครงการออกไปตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละประเทศ แต่จะมุ่งในการแก้ไขปัญหาระดับ 3 ประการ คือ

1. ลดจำนวนผู้ไม่รู้อ่านหนังสือ
2. จัดการฝึกอบรมวิชาชีพสนองความต้องการแรงงานฝีมือที่เพิ่มขึ้น
3. พัฒนาการดำรงชีวิตในชุมชนในทุก ๆ ด้าน เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ¹

ในการดำเนินการการศึกษาออกโรงเรียนของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ละประเทศได้มีโครงการและวิธีการจัดการศึกษาออกโรงเรียนแตกต่างกันไปบ้างตามสภาพความเหมาะสมและความต้องการขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในแต่ละประเทศ

ประเทศมาเลเซีย ได้มุ่งส่งเสริมความรู้ขั้นพื้นฐาน และดำเนินการฝึกอาชีพแก่ประชาชน มี 9 กระทรวงที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการวางแผนและบริหารสำหรับโครงการการศึกษาออกโรงเรียน ดังนี้คือ

1. กระทรวงพัฒนาการ รับผิดชอบการจัดทำและบริหารงานโครงการพัฒนาชุมชนทั้งหมด
2. กระทรวงศึกษาธิการ แก้ไขปัญหาการลาออกกลางคันของนักเรียน
3. The National Goodwill Office ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี จัดชั้นเรียนสำหรับเรียนภาษาประจำชาติ เพื่อให้ชาวมาเลเซียที่มีเชื้อชาติต่างกันสามารถติดต่อ โดยใช้ภาษาเดียวกัน
4. กระทรวงแรงงาน จัดการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อเสริมความสามารถทั้งในค่านพาณิชยและอุตสาหกรรม ตามความต้องการของประเทศ
5. กระทรวงวัฒนธรรม เยาวชนและกีฬา ฝึกหัดผู้นำเยาวชน และเยาวชนที่ไม่มีงานทำ ให้รู้จักสิทธิในการบำเพ็ญประโยชน์สำหรับชุมชน
6. กระทรวงเกษตรและที่ดิน จัดบริการความรู้แก่ชาวบ้านในชนบท

¹ SEMES, Beyond School Walls, p.55.

เพิ่มขึ้น

7. กระทรวงสังคมสงเคราะห์ ให้การศึกษาแก่คนพิการ อันธพาล เพื่อให้ทำงานทำได้
8. กระทรวงประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ผ่านทางสื่อมวลชน
9. กระทรวงมหาดไทย จัดการฝึกอบรม เพื่อช่วยฟื้นฟูนิสัยนักโทษ หรือเยาวชนที่ถูกกักกัน

ในสิงคโปร์ รัฐบาลมี 2 แห่ง คือ The Adult Education Board และ The People's Association มีบทบาทสำคัญในการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนต่าง ๆ มากมาย เพื่อเร่งการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

1. ความสามารถในการใช้ภาษาต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป
2. ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี และความเสียสละเพื่อสังคม
3. ส่งเสริมให้รู้จักใช้เครื่องทุ่นแรงให้เกิดประโยชน์ การฝึกและพัฒนาแรงงาน ดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐ เช่น สถาบันฝึกอบรมบุคลากร (Staff Training Institute) และหน่วยงานเอกชน เช่น Singapore Institute of Management ¹

ในประเทศฟิลิปปินส์ได้มุ่งไปทางด้านการศึกษาผู้ใหญ่ ได้มีโครงการการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติในงานอาชีพ ดำเนินงานโดยหน่วยงานรัฐบาล 5 แห่ง รัฐบาลอีก 6 แห่ง และหน่วยงานเอกชน 3 แห่ง จัดโปรแกรมการศึกษาออกโรงเรียนขึ้นเช่น การส่งเสริมอนามัย การดำรงชีวิต การส่งเสริมความรู้ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่วนการศึกษาออกโรงเรียนสำหรับเยาวชน ก็ได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัคร และองค์กรเอกชนต่าง ๆ เช่น มีโครงการ วิทยาลัยสำหรับเยาวชน นอกโรงเรียน โครงการยุวกสิกร เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้มีโครงการส่งเสริมการศึกษาแก่ชาวมุสลิม

---

¹ Paul Chang, " The Analysis of Non - Formal Education in SEMEO Countries," Final Report at Seminar on Non - Formal Education, Penang, 11 - 14 October, 1971.

ตามเกาะต่าง ๆ เป็นโครงการเฉพาะด้วย¹

สำหรับประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ. 1970 ซึ่งเป็นปีแรกของแผนพัฒนาการศึกษาชาติ (ค.ศ. 1970 - 1974) ปรากฏว่าได้ใช้เงินถึง 160 ล้านดอลลาร์ จากงบประมาณการศึกษาจำนวน 5,813 ล้านดอลลาร์ สำหรับการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน ในการรณรงค์ต่อต้านการไม่รู้หนังสือของประชาชน ซึ่งได้กระทำทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ได้มีอาสาสมัครและองค์การเอกชนต่าง ๆ ร่วมมือกับรัฐบาลด้วย เช่น สมาคมเยาวชน ลูกเสือ เนตรนารี และสมาคมสตรี โดยได้จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในค่านโยบาย การวางแผนครอบครัว และการอนามัยครัวเรือน รวมทั้งการฝึกอาชีพสำหรับผู้ใหญ่และเยาวชนด้วย²

นับว่าประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้เห็นความสำคัญของการศึกษานอกโรงเรียน ที่จะได้มีส่วนช่วยพัฒนาการศึกษาของประชาชนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ดังเช่นที่ ดร. วิศาเสียนโน เบอร์นาดีโน ได้กล่าวไว้ว่า "นับแต่บัดนี้ไป การศึกษานอกโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ไม่ใช่ที่จะแทนการศึกษาในโรงเรียนเลยทีเดียว เพียงแต่จะส่งเสริมและประกอบการศึกษาในโรงเรียน ดังนั้นระบบการศึกษาที่สมบูรณ์จะต้องมีทั้งการศึกษาในโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษานอกระบบควบคู่กันไป"³

¹SEMES, Beyond School Walls, p. 60.

²Ibid., p. 46.

³Vitalino Bernardino, "Report of the SEMES Task Force on Non-Formal Education," paper organized by SEMES, Manila, 6-24 June, 1977.

สภาพการศึกษาของเยาวชนในประเทศไทย

การศึกษา คือหัวใจของประเทศที่กำลังพัฒนา นั่นคือการศึกษาเป็นพื้นฐานความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงกรณีของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนา นับว่ามีสภาพต่าง ๆ คล้ายคลึงกับบรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็จะเห็นข้อเท็จจริงอันสำคัญว่าผลของการศึกษาที่จัดมาเป็นลำดับนั้นยังไม่เป็นที่พอใจนัก ที่แลเห็นเด่นชัดประการแรกได้แก่ การศึกษาอย่างเป็นทางการหรือการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ยังไม่สามารถจัดได้ทั่วถึง เกิดความไม่สมดุลระหว่างผู้มีโอกาสได้รับการศึกษากับผู้ที่ไม่มีโอกาส ซึ่งมีผลทำให้มีประชากรนอกโรงเรียนเหลืออยู่อีกเป็นจำนวนมาก

จากข้อเท็จจริงและตัวเลขสำคัญเกี่ยวกับเยาวชนของประเทศไทย สำนักนายกรัฐมนตรีรายงาน ว่า "ในปี พ.ศ. 2516 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรประมาณ 40 ล้านคน ในจำนวนนี้ จำนวนเยาวชนอายุ 11 - 24 ปี มีประมาณ 12 ล้านคน เป็นเยาวชนในโรงเรียนประมาณ 2 ล้านคน และอีกประมาณ 10 ล้านคน เป็นเยาวชนนอกโรงเรียน " 1

จากจำนวนตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความบกพร่องในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างชัดเจน และเป็นที่เชื่อแน่ว่ามีเยาวชนนอกโรงเรียนจำนวนหลายพันหลายหมื่นที่ไม่เคยมีโอกาสได้เข้าโรงเรียน และอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสเรียนจนสำเร็จชั้นการศึกษาแต่ละระดับ แม้แต่เยาวชนที่ได้รับการศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียนก็ไม่ได้รับความรู้ที่ตรงตามสภาพความจริงที่เป็นอยู่ในสังคม ซึ่งนับว่าเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาเยาวชนขึ้น

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในทุกยุคทุกสมัยว่า เยาวชนเป็นขุมกำลังอันสำคัญของชาติ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญรุดหน้า

---

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, ข้อเท็จจริงและตัวเลขสำคัญเกี่ยวกับเยาวชนของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2517), หน้า 4.

ตามประกาศนโยบายเยาวชนแห่งชาติ ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 90
บัญญัติว่า . . . "เยาวชน หมายถึง บุคคลผู้มีอายุแรกเกิด จนถึงอายุ 25 ปี บริบูรณ์ . . ." ¹

ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่า มีเยาวชนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม มีความ
ประพฤติไม่เหมาะสม จากสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกส่งตัวไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง
กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2517 มีจำนวนถึง 5,024 คน ซึ่งเด็กเหล่านี้ได้ทำความผิดต่อองค์
พิทักษ์ของศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นความผิดอาญา คือลักทรัพย์ ชกโจร ยาเสพติดให้โทษ ทำ
ร้ายร่างกาย และการพนันเป็นส่วนใหญ่ การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ถูกจับส่งมายังสถาน
พินิจและคุ้มครองเด็กนั้น ส่วนใหญ่มักมีอายุระหว่าง 14 ปีถึง 18 ปี และอยู่ในระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ²

จะเห็นได้ว่าเยาวชนที่ทำความผิดนั้นส่วนมากอยู่ในวัยที่เรียกว่า "วัยรุ่น" ซึ่งธรรมชาติของ
เด็กในวัยนี้มักมีความอยากรู้อยากเห็น อยากเด่นในหมู่เพื่อนฝูง มีจิตใจที่อยากเป็นตัวของตัวเอง ต้อง
การความอิสระ ต้องการแสดงตนว่าโตแล้ว มีความรู้สึกรุนแรง แต่ขาดความยับยั้ง ขาดการเหนียวรั้ง
เมื่อเขามีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรก็จะแสดงออกทันที โดยไม่มีการยับยั้ง ประกอบกับยังได้รับการศึกษา
น้อย จึงทำให้ไม่มีความมั่นคงพอในสภาพจิตใจและอารมณ์ เมื่อถูกสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี หรือเพื่อนฝูงชักจูง
จึงมักตัดสินใจกระทำความผิดได้ง่าย

¹ "ประกาศนโยบายเยาวชนแห่งชาติ" ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 90
ตอนที่ 156 (1 ธันวาคม 2516), หน้า 3 - 8.

² สำนักนายกรัฐมนตรี้, ข้อเท็จจริงและตัวเลขสำคัญเกี่ยวกับเยาวชนของประเทศไทย,
หน้า 30.

ประเทศชาติที่ขาดประสิทธิภาพทางการศึกษา ก็เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ความประพฤติของเด็กเสื่อมเสีย สถานที่เรียนไม่พอ เมื่อเด็กไม่มีที่เรียนก็เกเรไปตามเรื่อง หรือกลายเป็นอันขาดไป และการเรียนสองผลัดนี้ ก็เป็นอีกประการหนึ่งที่มีส่วนทำให้เด็กเสียเพราะมีเวลาว่างมาก และได้เรียนน้อย

สภาพแวดล้อมที่มีส่วนในการเจริญเติบโตของเด็กเป็นอย่างมาก เด็กวัยรุ่นนี้ไม่ใช่แต่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเท่านั้น ยังต้องเผชิญกับความกดดันของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อีกด้วย ความเจริญเติบโตของร่างกายนี้ บังคับให้เขาต้องหาเพื่อน อยากมีอิสระ อยากมีรายได้ มีบ้านของตนเอง หากินด้วยลำแข้ง เพื่อจะเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย หากเขาทำได้สำเร็จตามความมุ่งหมายนั้น ก็ยอมเป็นประโยชน์ทั้งทางส่วนตัวเด็กและแก่ประเทศชาติอีกด้วย

การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีส่วนเสริมสร้างการศึกษาในระบบโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มประสบการณ์และความรู้ความชำนาญ ช่วยให้เยาวชนสามารถคิดแก้ปัญหาตลอดจนตัดสินใจ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในขณะนี้ได้เป็นอย่างดี

บทบาทการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเยาวชนในประเทศไทย

การศึกษานอกระบบโรงเรียนของเยาวชน ได้มีหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนจัดดำเนินการอยู่หลายหน่วยงานด้วยกัน พอสรุปได้ดังนี้

หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเยาวชนได้แก่

1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์งานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน คือ

งานกลุ่มยุวเกษตรกร กองพัฒนาการบริหารงานเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร จะรับสมัครเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 10 - 25 ปี เขาเป็นสมาชิกยุวเกษตรกร โดยมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมเยาวชนให้ทัศนคติในแง่เชิงไปในทางที่ดี และส่งเสริมวิชาความรู้ในด้านการเกษตร เพื่อการอาชีพที่เหมาะสม ขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมมาตรฐานความเป็นอยู่ของครอบครัวให้สูงขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์และวิธีการที่เยาวชนได้รับการฝึก กิจกรรมของยุวเกษตรกร ได้แก่ การปลูกผักสวนครัว การเพาะเห็ด การปลูกไม้ผล การปลูกพืชไร่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และการเลี้ยงสัตว์ สมาชิกยุวเกษตรกรแต่ละคน จะต้องทำงานประจำตัวอย่างน้อยหนึ่งอย่าง และมีหน้าที่ดูแลรักษา ปฏิบัติงานนั้นตลอด

จนจวบถึงกณลงานควย ปัจจุบันเขาวชนนอกรโรงเรียนเป็นสมาชิกยุวเกษตรกรจำนวน 1,199 คน¹

2. กระทรวงมหาดไทย มีงานที่เกี่ยวข้องกับเขาวชน คือ

1. กองสงเคราะห์เด็กและวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ มีหน้าที่คานเกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ ใหค้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองและเด็กที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ใ้บริการฝึกอบรมวิชาชีพแก่เด็กกำพร้า เด็กอนาถา เด็กที่ถูกทอดทิ้ง และเด็กที่เร่รอนมีความประพฤติไม่สมควรแกวัย มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการใ้การศึกษาวิชาชีพ ได้แก่

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านบางละมุง

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านหนองคาย

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่

สถานสงเคราะห์เขาวชนบ้านห้วยโป่ง

สถานสงเคราะห์เขาวชนมูลนิธิมหาราช

นอกจากนี้ยังมีสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน เด็กหญิง ฯลฯ อีก 8 แห่ง อยู่ในความรับผิดชอบแต่มีใ้ฝึกอบรมคานวิชาชีพใ้²

¹ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร, คู่มือการดำเนินงานกลุ่มยุวเกษตรกร (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2520), หน้า 3.

² กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวง, คู่มือบริการสาธารณะ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2512), หน้า 5.

2. กองสันตนาการ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ในด้านเกี่ยวข้องกับ การศึกษาของเยาวชน ได้แก่ การควบคุมและส่งเสริมศูนย์เยาวชนต่าง ๆ ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้เป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยจะรับสมัคร เยาวชนชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 8 - 18 ปี ไม่จำกัดความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา และมีความประพฤติดี เข้าเป็นสมาชิกศูนย์เยาวชน เพื่อให้เยาวชนในวัยเดียวกันได้มาพบปะสังสรรค์และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการ เล่นเกมส์กีฬาต่าง ๆ ศึกษาหา ความรู้และความเพลิดเพลินจากห้องสมุดของศูนย์ ในด้านส่งเสริมวิชาชีพ ศูนย์เยาวชนก็จะอบรมวิชาชีพ เล็ก ๆ น้อย ๆ ให้กับเยาวชนนอกโรงเรียน ที่มาใช้บริการของศูนย์ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์ ดอกไม้ ประดิษฐ์เศษวัสดุ การประกอบอาหาร เป็นต้น โดยมีผู้นำศูนย์เป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา และควบคุมดูแลเยาวชนที่มาใช้บริการอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ใช้ชีวิตวัยรุ่นไปใน ทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติในอนาคต ในเดือนมกราคม 2521 จำนวนสมาชิกของศูนย์เยาวชนมีทั้งสิ้น 18,780 คน ศูนย์เยาวชนต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครมี 21 ศูนย์ ได้แก่

- ศูนย์เยาวชนสวนอ้อย
- ศูนย์เยาวชนลุมพินี
- ศูนย์เยาวชนเทเวศน์
- ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส
- ศูนย์เยาวชนปทุมวัน
- ศูนย์เยาวชนเตชะวณิช
- ศูนย์เยาวชนบ่อนไก่
- ศูนย์เยาวชนวิสุทธิ
- ศูนย์เยาวชนโรตารี อนุบุรี
- ศูนย์เยาวชนเวฬุราชินี
- ศูนย์เยาวชนวัดชนะสงคราม
- ศูนย์เยาวชนหัวลำโพง
- ศูนย์เยาวชนวัดธาตุทอง
- ศูนย์เยาวชนวัดคอกไม้

ศูนย์เยาวชนวัดปทุมคงคา
 ศูนย์เยาวชนสุทธาราม
 ศูนย์เยาวชนสุวรรณาราม
 ศูนย์เยาวชนอัมพวา
 ศูนย์เยาวชนบางเขน
 ศูนย์เยาวชนวัดคันทรแก้ว
 ศูนย์เยาวชนสรรพาวุธทหารเรือ บางนา¹

3. กระทรวงกลาโหม มีงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนของเยาวชน คือ

กรป. กลาง (กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ) ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกอบรมเยาวชนในท้องถิ่นกันดาร และทางไกลเส้นทางคมนาคม อันเป็นจุดอ่อนต่อการแทรกซึมและบ่อนทำลายของฝ่ายผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ มีแผนงานประกอบโครงการหลักเพื่อพัฒนาทางการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับเยาวชนก็คือแผนงานศูนย์เยาวชน โดย กรป. กลางได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เยาวชนแบบต่าง ๆ ขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ เพื่อใช้เป็นแหล่งหรือสถานที่ให้เยาวชนได้มารวมชุมนุมประกอบกิจกรรมนอกเวลาเรียนตามปกติ หรือเพื่อให้การศึกษาพิเศษแก่เยาวชนที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนต่อ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ให้เยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักการอยู่ร่วมกัน เพิ่มพูนความรู้ที่เป็นรากฐานในการประกอบอาชีพ ตลอดจนอบรมศีลธรรม ความประพฤติและความจงรักภักดีต่อสถาบันอันสูงสุดทั้งสามของชาติ ทั้งนี้ได้เริ่มแผนงานนี้ตั้งแต่ปี 2511 ในปัจจุบันมีศูนย์เยาวชนที่จัดตั้งขึ้นแล้ว รวม 29 ศูนย์ ใน 28 จังหวัด²

¹ กรุงเทพมหานคร, สำนักสวัสดิการสังคม, "งานศูนย์เยาวชนและสนามเด็กเล่น," (กรุงเทพมหานคร : สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร), (พิมพ์โรเนียว).

² กระทรวงกลาโหม, กรป. กลาง, "จากการศึกษาในโรงเรียนถึงการศึกษานอกโรงเรียน," ครบรอบ 15 ปี กรป. กลาง, (กรุงเทพมหานคร : กรป. กลาง กระทรวงกลาโหม, 2520),

4. กระทรวงศึกษาธิการ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนของเยาวชน

คือ

1. กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ได้แก่

ก. โครงการอบรมเยาวชนในชนบท มีความมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนมีความ
เชื่อมั่นในตนเอง และมีทักษะที่จะสามารถปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและช่วยให้เยาวชน
สามารถช่วยพัฒนาชุมชนของตน โดยจัดการอบรมที่ศูนย์การศึกษาประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ 5 แห่งคือ

ศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดราชบุรี

ศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี

ศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรา

ศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดเพชรบูรณ์

การอบรมได้มุ่งให้เยาวชนรู้จักการแก้ปัญหาแบบต่าง ๆ การวางแผนการทำงาน การทำงานร่วมกัน
เป็นกลุ่ม และการเรียนวิชาอาชีพ เช่น การเกษตร เป็นต้น¹

ข. โครงการที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โดยได้จัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ
หมู่บ้านขึ้น โครงการนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่ปี 2514 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนและประชาชนได้ทราบข่าว
สารและความรู้ต่าง ๆ ส่งเสริมการอ่านและป้องกันการลืมนหนังสือของประชาชน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ
หมู่บ้านเป็นลักษณะของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนประเภทหนึ่ง เพราะสิ่งที่ชาวบ้านจะได้จากที่
อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ
หมู่บ้านยังใช้เป็นศูนย์กลางแสดงเรื่องราวความรู้ และการหล่อหลอมของข่าวสารจากสื่อมวลชนหลายชนิดได้

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, "การประเมินผลโครงการอบรมเยาวชนในชนบท,"
(กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2520), หน้า 1.

ได้มีการวิจัยและประเมินผลว่าการจัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านดำรงสภาพความเป็นอยู่หนังสือได้มาก ทำให้มีทักษะในการอ่าน เขียน มีประสบการณ์ วิชาการและความพร้อมในการหาความรู้มากขึ้น ทำให้สามารถติดตามข่าวสารบ้านเมืองได้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน นับว่าเป็นโครงการที่ควรได้รับการสนับสนุนมาก ปัจจุบันมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 2,130 แห่ง ในทุกจังหวัดทั่วประเทศ¹

ค. โครงการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อให้โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ประชาชนและเยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ลักษณะของรายการที่จัดทำตามโครงการนี้จะคำนึงถึงพื้นฐานความต้องการของผู้ฟัง หรือผู้ชมเป็นสำคัญ ปัจจุบันกรมสามัญศึกษา ควบรวมอยู่กับสถานีวิทยุศึกษา สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุ อสมท. และสถานีวิทยุการเกษตร (ป.ช.ส.8) จัดรายการเผยแพร่ความรู้ต่าง ๆ ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ โดยเฉพาะในเรื่องการเกษตร การอนามัย การทำมาหากินและความเป็นพลเมืองดี เป็นต้น เฉลี่ยออกอากาศสัปดาห์ละ 4 ครั้ง ครั้งละ 15 - 30 นาที ส่วนทางด้านโทรทัศน์นั้น ยังมีได้จัดทำเป็นรายการประจำ เพียงแต่จัดรายการเป็นครั้งคราวเท่านั้น²

ง. โครงการการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ โดยการจัดรายการทางวิทยุและไปรษณีย์ จัดทำตารางออกอากาศ ตารางเรียนทางวิทยุ ส่งอุปกรณ์การเรียนให้นักศึกษา ซึ่งสามารถสมัครเรียนได้ตามประเภทการศึกษาที่จัดขึ้นในโครงการวิทยุไปรษณีย์ 3 ประเภท คือ

1. การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จชั้นอ่านออกเขียนได้
2. การศึกษาแบบกลุ่มสนใจ
3. การศึกษาสายสามัญระดับ 3 - 4

¹ กรมสามัญศึกษา, "การศึกษาผู้ใหญ่," (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, 2518), หน้า 20 - 21.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

การศึกษาในโครงการวิทยุไปรษณีย์ผู้เรียนจะสามารถนัดหมายพบกับครูประจำกลุ่ม ซึ่งมีทั้งอาสาสมัครทำงานเต็มเวลา อาสาสมัครทำงานนอกเวลา และพระภิกษุ เพื่อปรึกษาหารือทบทวนบทเรียน และรวมกิจกรรมอภิปรายปัญหาต่าง ๆ การประเมินผลจะประเมินความรู้ ความเข้าใจของผู้ฟังในเนื้อหาสาระที่ออกอากาศ รวมทั้งประเมินผลการนำเอาความรู้ของผู้ฟังที่ได้รับจากโครงการนี้ไปใช้ในการปรับปรุงความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพ ในปี 2520 ได้เปิดโรงเรียนทางวิทยุไปรษณีย์ขึ้นที่ศูนย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี 1 แห่ง¹

2. พิพิธภัณฑวิทยศาสตร์ ศูนย์บริการเพื่อการศึกษา กรมวิชาการ ศูนย์นิมิตนาที่เป็นศูนย์บริการกลางทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนแก่เยาวชนและประชาชนผู้สนใจในดานวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมประกอบด้วยหอพักจำลอง กรุงเทพมหานคร ศาลวันเด็กและพิพิธภัณฑวิทยศาสตร์ ผู้มาชมจะสามารถเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วยตนเองโดยอิสระ จากการชมนิทรรศการเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรู้พื้นฐานวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์โลกและบ้านของเรา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปของห้องชวนคิด ซึ่งได้เตรียมการทดลองวิทยาศาสตร์ที่น่าสนใจใหญ่เข้าชมทดลองด้วยตนเอง นอกจากนี้ในหอนิทรรศการยังมีจัดแสดงปาฐกถา บรรยายสาธิต นายภาพยนตร์ สไลด์ และอื่น ๆ เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนและผู้ชมด้วย²

¹กรมสามัญศึกษา, "โครงการการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์," (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, 2520), (พิมพ์โรเนียว).

²กรมวิชาการ, "พิพิธภัณฑวิทยศาสตร์," (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, 2520), (พิมพ์โรเนียว).

3. ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ในด้านให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวทางการศึกษา การประกอบอาชีพ และการปรับตนในสังคม แก่เยาวชนทุกระดับการศึกษา โดยได้จัดรายการแนะแนวทางสถานีวิทย์ศึกษา มีบริการค่านแนะแนว แก่เยาวชน เช่น ความรู้ ข่าวสาร และข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวทางการศึกษา ทั้งที่มาติดต่อโดยตรงที่ศูนย์ และขอวิทยากรไปบรรยาย นอกจากนี้ก็ได้มีการเผยแพร่เรื่องการแนะแนวทางสื่อมวลชน เช่น เขียนบทความเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์และวิทยุ¹

4. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในด้านให้บริการ การจัดการศึกษา ปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน สถาบันการศึกษา และส่งเสริม การศึกษานอกโรงเรียน โดยศึกษาค้นคว้า และใช้เทคโนโลยี คือวิธีการใหม่ ๆ รวมทั้งสื่อมวลชนทุก ชนิด

- งานวิทยุกระจายเสียง ภาคเพื่อการศึกษาประชาชน ออกอากาศทางสถานีวิทย์ ศึกษาทุกวัน เว้นวันเสาร์และอาทิตย์ มีแนวรายการที่มุ่งให้ความรู้ในการดำเนินชีวิต ให้ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อสามารถทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี เสนอข่าวสารการเคลื่อนไหวในด้านต่าง ๆ และ ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เพิ่มเติมความรู้ที่ได้จากโรงเรียน

- งานวิทยุโรงเรียน จัดรายการวิทยุโรงเรียนวิชาสังคมศึกษา ข้าราชการครู และ วิชาภาษาอังกฤษ ออกอากาศทางสถานีวิทย์ศึกษา วันละ 5 ชั่วโมง และสถานีในส่วนภูมิภาคอีก 17 สถานี

- งานโทรทัศน์เพื่อการศึกษา จัดรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสำหรับเด็กและ เยาวชน เพื่อเสริมการศึกษาของเด็กและเยาวชนในวิทยาการสาขาต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการ เพิ่มพูน ประสิทธิภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อาทิ วิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศิลปศึกษา ภาษาไทย ภาษา อังกฤษ และข้าราชการ รายการที่จัดก็มี รายการเพื่อนของเด็ก รายการโรงเรียนคุณธรรม ออก อากาศทางสถานีโทรทัศน์สี ช่อง 9 อสมท. และรายการเสาร์สโมสรรายการทายปัญหาไทยไทย รายการดนตรีสนุก ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สี กองทัพบก ช่อง 5 และยังได้จัดบันทึกเทป รายการที่ออกอากาศในส่วนกลางบางรายการ ส่งไปออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ในส่วนภูมิภาค อีกด้วย²

¹ กรมวิชาการ, "เอกสารประกอบการบรรยายสรุปงานในหน้าที่ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ," (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, 2519), หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน.

สำหรับหน่วยงานของ เอกชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเยาวชนได้แก่

1. สมาคมไว. เอ็ม. ซี. เอ. ได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนและวัยรุ่นได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองทางร่างกายจิตใจ และสติปัญญา กิจกรรมที่จัดก็มี พลศึกษา วายน้า คณิตรีรำไทย ตัดเสื้อ ประดิษฐ์ดอกไม้ ทำอาหารทำขนม ภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ก็ยังมีการจัดกิจกรรมค่ายพักแรมเยาวชนขึ้นด้วย¹
2. มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ ให้ความอนุเคราะห์คนพิการทั่วไป ทั้งพิการทางแขนขา และลำตัวแต่มีสมองปกติ ทางด้านบำบัดรักษา และการศึกษาทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพแก่เด็กพิการโดยไม่จำกัดเชื้อชาติศาสนา เพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามอัธยาศัย มีหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบคือ ศูนย์บริการ เด็กพิการ และโรงเรียนศรีสังวาลย์²
3. หน่วยงานประเภทโรงเรียนเผยแพร่ศาสนาสำหรับเยาวชน ได้แก่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนเหล่านี้มีหน้าที่ให้การศึกษาคัมภีร์แก่นักเด็กและเยาวชนทั่วไปที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ
  - ก. ให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธรูปตามสมควรแก่วัยของตน
  - ข. ให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์
  - ค. ปลุกฝังศีลธรรมและวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน
  - ง. ให้เด็กและเยาวชนดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธรูปศาสนา
  - จ. ให้เด็กและเยาวชนเห็นว่าตนมีหน้าที่ต้องบำรุงพระพุทธรูปศาสนา³

¹ สมาคม ไว. เอ็ม. ซี. เอ. "กิจกรรมฤดูร้อน." (กรุงเทพมหานคร : สมาคม ไว. เอ็ม. ซี. เอ., 2519) , (พิมพ์โร เนียว).

² กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือบริการสาธารณะ, หน้า 43.

³ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, "รายงานสภาพข้อเท็จจริงของการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2516." (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2518), หน้า 250.

บทบาทของโทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชนเพื่อการศึกษา

ศาสตราจารย์ สำเภา วรวงศ์ ไก่กล่าวว่ "เดิมเรามากจะมีความคิดและความเข้าใจว่า การเรียนรู้จะมีอยู่แต่ภายในห้องเรียน และด้วยสิ่งแวดล้อมสำหรับการเรียน (Learning Environment) เท่าที่มีอยู่ในห้องเรียนเท่านั้น ต่อมามีความคิดและตระหนักว่าสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียน ก็เป็นแหล่งของการเรียน (Learning resource) ที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการเรียนรู้และประสบการณ์ในชีวิตของเด็กเหมือนกัน"

การศึกษาในปัจจุบัน จึงมุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์มากกว่าที่จะเรียนรู้จากในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นเมื่อคำนึงถึงการศึกษาตามแนวความคิดในเรื่องการศึกษานอกโรงเรียน ที่ต้องการให้บุคคลได้มีโอกาสปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วยแล้วก็ยิ่งเห็นชัดถึงความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีที่จะอำนวยความสะดวกของการศึกษามีอย่างกว้างขวางและอย่างไม่ชะงักงัน

วิธีการใหม่ที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพสูงที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีผลดียิ่งขึ้น ก็คือการใช้สื่อมวลชน อาทิเช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ และภาพยนตร์ เป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมการศึกษาแก่ประชาชน

ในบรรดาสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญ ในการให้การศึกษากันโดยทั่วไปนั้น โทรทัศน์นั้นอยู่ในฐานะที่คัมภีร์ ที่จะให้การศึกษากันที่อยู่นอกกระบวนโรงเรียน เพราะว่าสามารถที่จะให้ความรู้ให้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียง จึงสามารถที่จะให้ความรู้แก่คนในทุกๆรูปแบบ ตั้งแต่ความรู้ง่าย ๆ ไปหากระบวนการที่ซับซ้อนได้ เป็นเครื่องมือที่สามารถจะสอนได้ เหมือนกับการสอนโดยครู สอนโดยตรงเหมือนกัน

---

1 สำเภา วรวงศ์, "ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียนและวิทยุ โทรทัศน์ เพื่อการศึกษา," สารเทคโนโลยีทางการศึกษา ฉบับที่ 2 เรื่องประมวลทัศนะเกี่ยวกับโทรทัศน์เพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517) หน้า 121.

หากเราจะพิจารณาคุณค่าพิเศษของโทรทัศน์ที่มีต่อการศึกษาแล้ว เราจะเห็นได้ว่ามี
อยู่หลายประการ อาทิเช่น

1. เป็นเครื่องมือที่จะเข้าถึงคนหมู่มากได้พร้อม ๆ กัน โดยสะดวกและประหยัด
2. เป็นการผสมผสานส่วนที่ดีที่สุดของวิทยุและภาพยนตร์เข้าด้วยกัน
3. เป็นเครื่องมือที่สามารถเอาชนะอุปสรรคของการเรียนรู้ได้หลายประการ เพราะสามารถที่จะเสนอความคิดที่สำคัญ สร้างทัศนคติ ให้ข่าวสารที่สำคัญ โดยไม่จำเป็นต้องมีความสามารถทางภาษาสูง หรือต้องอยู่ใน สถานที่เหตุการณ์นั้นด้วย
4. เป็นการขยายความสัมพันธ์ส่วนตัวครูที่เก่ง ๆ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านหนึ่ง โดยเฉพาะให้ถึงผู้รับมาก ๆ
5. โทรทัศน์จะช่วยให้เกิดการปรับปรุง และพัฒนาทางสังคมที่สำคัญ
6. มีความปัจจุบันทันด่วน ทำให้ผู้รับสนใจมาก และยอมก่อให้เกิดการเรียนรู้สูง
7. โทรทัศน์สามารถนำเอาอุปกรณ์การศึกษาอื่น ๆ เช่น ของจริง รูปภาพ ภาพยนตร์ และอื่น ๆ เข้ามาใช้ร่วมกันด้วยความสะดวก ซึ่งการใช้อุปกรณ์หลายอย่างร่วมกัน เช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้เรียนเข้าใจดี¹

โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยเหตุผลที่ว่า การรับรู้ของมนุษย์เราเกิดจากการได้เห็น 75 % จากการใช้ยิน 13 % จากการสัมผัส 6 % จากรส 3 % จะเห็นได้ว่าโทรทัศน์สามารถให้ทั้งการได้เห็นและการได้ยิน ผลรวมตามตัวเลขที่กล่าวมานี้ถึง 88 % จึงนับว่าโทรทัศน์เป็น เครื่องมือในทางการศึกษาที่มีคุณสมบัติพร้อมในการที่จะพัฒนาคนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น²

¹หม ภูมิภาค, "โทรทัศน์กับการศึกษาตลอดชีพ," สารเทคโนโลยีทางการศึกษา ฉบับที่ 2 เรื่อง ประมวลทัศนะเกี่ยวกับโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517), หน้า 49 - 50.

²อรณพ เรียรดาวร, "บทบาทของโทรทัศน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา," นิตยสาร 5 (กุมภาพันธ์ 2520) : 117.

ดังนั้นในฐานะเป็นสื่อมวลชน เพื่อการศึกษา โทรทัศน์จะมีบทบาทโดยตรงต่อการยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้นในค่านต่าง ๆ หลายด้าน เช่น

1. แพร่กระจายความรู้ต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน เป็นยุคของการทะลายนามภูษาคความรู้เฉพาะกลุ่ม โทรทัศน์จะเป็น เครื่องมือแพร่กระจายความรู้ไปสู่คนทุกกลุ่ม ทุกระดับชั้น เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจุบันเราอยู่ในยุคของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อจะไข่มุขเข้าใจเหตุการณ์ของโลกที่เราอยู่อาศัยและให้ความรู้และเทคโนโลยีแพร่ไปสู่คนทุกกลุ่ม จึง เป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องนำเอาสื่อโทรทัศน์มาช่วยในการค้นคว้าทดลองทางค่านวิทยาศาสตร์ ค่านเกษตรกรรม ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก หากไม่แพร่กระจายไปยังคนหมู่มากแล้ว ก็ย่อมจะได้ผลไม่คุ้มค่า โทรทัศน์ช่วยแพร่กระจายการค้นพบใหม่ ๆ ไปยังหมู่ประชากร ทำให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้อย่างดี

2. การศึกษาเพื่อความ เป็นพล เมือง โทรทัศน์จะช่วยให้ประชาชนคุ้นเคยและรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศชาติ ตลอดจนกิจการต่าง ๆ นับเป็นการกระตุ้นให้คนในชาติมีความสามัคคีกัน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะอย่างมีระเบียบแบบแผน

3. ส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ดีกินดี โดยการ เรียนรู้จากโทรทัศน์ในเรื่อง เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม แล้วนำไปประยุกต์เข้ากับตนเอง เพื่อเพิ่มพูนรายได้ และความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น¹

บทบาทโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์ 8 สถานี ในกรุงเทพมหานครมี 4 สถานี คือ สถานีโทรทัศน์สี ของ 9 อสมท. สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ของ 3 สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ของ 7 สี และสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ของ 5 ในต่างจังหวัดมีสถานีโทรทัศน์ขาว-ดำอีก 4 สถานี คือ สถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ ของ 5 อยู่ที่จังหวัดขอนแก่น สถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ ของ 8 จังหวัดลำปาง สถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ ของ 10 อยู่ที่ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และสถานีโทรทัศน์ของกรมประชาสัมพันธ์ ของ 9 จังหวัดภูเก็ต นอกจากนี้ยังมีสถานีถ่ายทอดโทรทัศน์ตั้งอยู่ในภาคต่าง ๆ อีกเกือบ 40 สถานี

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

สถานีโทรทัศน์ดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นลักษณะโทรทัศน์ทั่วไป รายการส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปทางบันเทิง แต่มีรายการบางส่วนที่จัดรายการ เป็นการส่งเสริมความรู้ และเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน ประเทศไทยยังไม่มีสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ

ปัญหาเกี่ยวกับโทรทัศน์ในประเทศไทยนั้น คณะอนุกรรมการ เรื่องการใช้สื่อมวลชน เพื่อการศึกษาได้สรุปไว้ดังนี้

1. เนื่องจากสถานภาพแต่ละสถานีไม่เหมือนกัน และรัฐไม่มีนโยบายที่แน่นอน จึงทำให้สถานีแต่ละแห่งไม่สามารถทำหน้าที่สื่อมวลชนได้โดยถูกต้องและสมบูรณ์
2. สถานีโทรทัศน์ทั้งในกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาคต้องใช้รายการ รวมแล้วมากกว่า 50 ชั่วโมงต่อหนึ่งวัน จึงทำให้ไม่สามารถผลิตรายการที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ
3. สถานีโทรทัศน์ต้องหารายได้เลี้ยงตัวเอง จึงจำเป็นต้องจัดรายการโอนอรรถตามความต้องการของผู้อุปถัมภ์รายการ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งหวังผลทางด้านการค้าเป็นสำคัญ ทำให้สถานีไม่สามารถจัดรายการ เป็นประโยชน์เพื่อการศึกษาได้เท่าที่ควร
4. สถานีโทรทัศน์มีรัศมีครอบคลุมค่า ส่วนใหญ่ใช้เครื่องถ่ายเทคนขนาดเล็ก ซึ่งได้ผลไม่เต็มที่ เป็นเหตุให้ประชากรที่อยู่ในรัศมีของการรับมีจำนวนน้อย หรือรับได้ก็มีคุณภาพไม่ดีพอ นอกจากนั้นปัญหากระแสไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึง และเครื่องรับโทรทัศน์มีราคาสูงทำให้การรับโทรทัศน์ไม่แพร่หลาย
5. การดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์แต่ละแห่งไม่มีการประสานงานให้สอดคล้องกันที่จะให้รายการ เพื่อการศึกษาได้ประโยชน์อย่างเต็มที่แก่ประชาชน
6. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษายังมีงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงาน
7. การผลิตรายการและการเสนอรายการที่จัดทำในประเทศยังขาดเป้าหมาย และวิธีการที่ถูกต้อง ส่วนรายการที่ผลิตจากต่างประเทศ ยังขาดการควบคุมที่เพียงพอ เนื้อหาของรายการจึงไม่ตอบสนองความต้องการของสังคมในการพัฒนาประเทศ
8. รัฐยังไม่มีนโยบายแน่นอน ในการใช้โทรทัศน์ เพื่อการศึกษาและการพัฒนาประเทศ¹

¹คณะอนุกรรมการ เรื่องการใช้สื่อมวลชน เพื่อการศึกษา, "สื่อมวลชน เพื่อการศึกษา, " รายงานการสัมมนาแนะแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โรงแรมบางแสน ชลบุรี ระหว่างวันที่ 18-20 สิงหาคม 2519. (พิมพ์โร เนียว).

คณะกรรมการเรื่องการใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา จึงได้เสนอแผนนโยบายการใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษาไว้ดังนี้

1. รัฐควรส่งเสริมให้มีการปรับปรุงระบบบริหารของสถานีโทรทัศน์ให้เป็นประโยชน์และเอื้ออำนวยต่อการศึกษาของประชาชน
2. รัฐพึงส่งเสริมให้สถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ มีการประสานงานให้สอดคล้องกันที่จะให้รายการเพื่อการศึกษาได้ประโยชน์อย่างเต็มที่แก่ประชาชน
3. รัฐควรจัดให้มีระบบการตรวจสอบรายการให้ไว้วางใจ
4. รัฐควรจัดให้มีการวิจัยและการประเมินผลรายการต่าง ๆ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
5. รัฐควรส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมผู้จัด ผู้ผลิต และผู้ชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
6. รัฐพึงมีนโยบายที่แน่นอนที่จะให้การผลิตและการเสนอรายการโทรทัศน์เป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมในการพัฒนาประเทศ
7. รัฐพึงจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการดำเนินงานโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้เพียงพอ
8. รัฐพึงส่งเสริมให้มีการขยายรัศมีการรับ-ส่งโทรทัศน์ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อประชาชนสามารถรับรายการโทรทัศน์ได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น
9. รัฐพึงหาทางให้ประชาชนและชุมชนต่าง ๆ มีเครื่องรับโทรทัศน์ให้ทั่วถึง
10. ในระยะยาว รัฐควรจัดให้มีเครือข่ายโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและให้การออกอากาศครอบคลุมทั่วประเทศ

---

¹ เรื่องเดียวกัน.

อย่างไรก็ตามกิจการโทรทัศน์ในประเทศไทยในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าเป็นทรัพยากร สื่อมวลชนที่มีอยู่มากพอสมควร ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ระบบการส่งโทรทัศน์ยังไม่ทั่วถึงประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล และเครื่องรับโทรทัศน์ยังมีราคาแพง ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้อยู่ในสถานะที่จะมีเครื่องรับโทรทัศน์ได้ก็ตาม แต่ก็เป็นที่ยอมรับว่าโทรทัศน์ เป็นเครื่องมือสำคัญส่วนหนึ่งที่กำลังมีบทบาทในด้านการศึกษาของประเทศ อิทธิพลของโทรทัศน์ทางการศึกษานับว่ามีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ

ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์ ได้กล่าวว่า "ในสังคมที่กำลังพัฒนา อย่างเช่นสังคมไทย กำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ในสภาพเช่นนี้ย่อมมีความต้องการที่จะต้องขยายทัศนคติของมวลชน และเพิ่มพูนทักษะของมวลชนในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องให้ประชาชนมีโอกาสศึกษาหาความรู้ และหาประสบการณ์เพิ่มเติมอยู่เสมอ"

✓ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน เป็นผู้ที่อยู่ในวัย กำลังเจริญเติบโตเป็นวัยที่ควรปลูกฝังทัศนคติที่ดี โทรทัศน์จึงควรจะเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการช่วยให้การศึกษาแก่เยาวชน เพราะเด็กมีความใกล้ชิดกับโทรทัศน์มาก เยาวชนในเมืองจะได้รับอิทธิพลจากโทรทัศน์มากกว่าเยาวชนในชนบท ด้วยเหตุผลของความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ

มีผู้กล่าวว่าโทรทัศน์เสมือน เป็นพี่เลี้ยง เด็กที่ช่วยดูแลให้เด็กนั่งนิ่ง ๆ ไม่ซุกซนได้เป็นเวลานาน ๆ คำกล่าวนี้คิดดูก็อาจจะจริง เพราะโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีทั้งภาพ และเสียง ซึ่งทำให้ดึงดูดความสนใจของเด็กไว้ได้ง่าย การวิจัยต่าง ๆ ก็พบว่าเด็กชอบใช้เวลาว่างดูโทรทัศน์ การวิจัยเรื่องอิทธิพลของโทรทัศน์ พบว่า ร้อยละ เก้าสิบของ เด็กกลุ่มที่ทำการศึกษามีนิสัยในการดูโทรทัศน์ทุกวัน²

¹ เกษม ศิริสัมพันธ์, "วิทยุและโทรทัศน์ให้อะไรใคร, เอกสารประกอบการสัมมนาว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เรื่องการส่งเสริมให้รายการมีคุณค่า ครั้งที่ 1 โรงแรมบางแสน ชลบุรี, ระหว่างวันที่ 22-26 พฤษภาคม 2515.

² B.Siha-Umphai, Chamnong Vibulsri and Sukanya Terawani, "The Impact of Television on Thai Children," (Bangkok : Communication Research Center, Chulalongkorn University, 1975), p.152.

ปัจจุบันนี้โทรทัศน์มีอิทธิพลต่อนักเรียน เพียงใคนั้น มีเด็กเป็นจำนวนมากยืนยันว่า
 ความรู้ที่ต่าง ๆ เขาได้รับเพิ่มเติมจากการดูทีวีมาก เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์
 ประวัติศาสตร์ งานประดิษฐ์ต่าง ๆ และข่าวสารประจำวัน บางพวกก็กล่าวว่า ทีวีช่วยให้
 เขาอ่านหนังสือต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเดิม เพราะอยากรู้อยากเห็นยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการสอน
 ทางทีวี ย่อมช่วยให้เด็กเรียนเรียนภาษาต่างประเทศได้มากและทั่วถึงยิ่งขึ้น เป็นการช่วยให้เด็ก
 นักเรียนรู้คำใหม่ ๆ มากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นการดูทีวีจึงนับได้ว่าเป็นการเพิ่มพูนทักษะทางภาษา
 ได้เป็นอย่างดี ปรากฏว่ามีคำใหม่ ๆ เป็นจำนวนมากที่เด็กได้เรียนจากทีวี ส่วนทางด้านอื่น ๆ
 มีเด็กเป็นจำนวนมากได้รู้จักดินแดนไกล ๆ ออกไปจากการดูทีวี ตลอดจนถึงอารยธรรมและ
 ประเพณีต่าง ๆ ของชนชาติต่าง ๆ ¹

จึงกล่าวได้ว่า โทรทัศน์นั้นมีบทบาทต่อชีวิตของเด็กและเยาวชนมากที่สุดทีเดียว แม้ว่า
 รายการโทรทัศน์ในเมืองไทยขณะนี้จะมีแต่รายการบันเทิงเป็นส่วนมาก แต่รายการทุกรายการ
 ก็มีการศึกษาแฝงอยู่ในรูปของความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต ในด้านงานอาชีพ หรือเกี่ยวกับความ
 รู้รอบตัวและเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น/ ดังนั้นโทรทัศน์จึงเป็นสื่อสารมวลชนที่สามารถส่งเสริม
 การศึกษาออกโรงเรียนแก่เยาวชนได้อย่างดียิ่ง

¹ สุชา จันทน์เอม, เด็กนักเรียนกับโทรทัศน์, หน้า 20.